

Prologas	9	166	Vincas Gruodis-Žilvitis
Prie žaliujo fronto ištakų	11	169	Jonas Markulis-Vaiduoklis
Antanas Juzakėnas-Liūtas	19	171	Verutė Deveikytė-Ramunė
Vaclovas Voveris-Žaibas	24	175	Leonas Vilutis-Arūnas
Kazys Veverskis-Senis	35	179	Antanas Krinickas-Romelis, Kriaušė
Balys Vaičėnas-Lordas, Liubartas,Pavasaris	46	180	Benediktas Kaletka-Utenis, Tigras, Kęstutis
Nina Nausėdaitė-Rasa	56	181	Antanas Kazakevičius-Bangaitis, Narsutis, Viesulas
Albina Bunevičiūtė-Aušrelė	64	183	Jonas Abukauskas-Siaubas, Vytenis
Elena Gendrolytė- Jurkūnienė-Balandė ir Aleksas Jurkūnas-Valeras	69	185	Vladas Algirdas Mikulėnas- Storulis, Liepa, Lubinas
Povilas Plechavičius	74	188	Genė Lauciūtė-Bedalė, Svajonė
Ignas Šapkūnas-Meisteris	82	191	Juozas Jakavonis-Tigras
Juozas Lukša-Daumantas	86	193	Kapitonas Feliksas Kvartūnas
Justinas Lelešius-Grafas	97	194	Vytautas Balsys-Uosis
Jonas Kamarauskas-Karijotas	105	196	Steponas Satkevičius-Gintvytis
Izabelė Vilimaitė-Stirna	110	198	Vytautas Valentinas Pakštas- Naras, Vaidotas
Irena Petkutė-Neringa	116	200	Utenos gimnazistų pasipriešinimas sovietų okupan- tams
Kazanų šeimos istorija	122	202	Tėvai ir septyni jų vaikai kovojo už Tėvynės laisvę
Pranciškus Prūsaitis-Lapė, Kęstutis, Kiaunė	133	204	Ona ir Vincas Stoniai
Antanas Starkus-Montė	137	207	Aleksas Miliulis-Algimantas, Neptūnas
Antano Streikaus-Tamošiuko šeima	145	209	Antanas Kundrotas-Rimantas, Arūnas, Skaistgirys
Albertas Perminas-Jūrininkas	152	210	Mykolas Šemežys-Aras, Šepetys, Putinas
Liudvika Kaminskaitė-Kuosa	156		
Albinas Milčiukas-Tigras	159		
Anicetas Simanonis-Sigitas, Briedis	161		
Feliksas Žindžius-Tigras, Dėdė	163		

Bronė Tarutytė-Berniukas	212	253	Algirdas Kazys Varkala-Daumantas, Žaliukas, Uosis
Antanas Stimburys-Tankistas	214	256	Justinas Jasaitis-Naktis
Kostas Tvaska-Rugelis	215	258	Vladas Gudavičius-Miškinis, Radvila, Vaišnora
Vailionių šeima	217	260	Petras Blieka-Plerna, Bliekinis
Antanas Bučionis-Ažuolas	219	262	Jonas Jurėnas-Jurginas, Jurgėnas
Pilėnams prilygstantis		263	Petras Tupėnas-Ažuolas
Uniūnų mūšis	220	264	Emilija-Ivanauskaitė-Lujanienė-Martinšėlis, Zylė, Rūta
Juozo Kudelio-Dobilo širvintiškių būrys	222	266	Marytė Vaidilaitė-Marciukienė
Martynas Kliausius-Tautvydas	223	268	Petras Paltarokas-Algimantas
Stasys Kulys-Briedis, Visvaldas	225	270	Juozas Gegužis-Diemedis
Antanas Žygas-Aptiekorius	226	272	Jonas Baltušnikas-Vienuolis
Juozas Makarevičius-Žilvitis	227	273	Adolfas Kubilius-Balys, Radvila, Vaišvila
Vaclovas Navickas-Auksutis, Perkūnas, Rytas	229	275	Antanas Vaičikonis-Šermukšnis
Zigmas Šerkšnas-Tigras	232	277	Antanas Birbilas-Baltušis
Antanas Grušauskas-Siaubas	234	279	Petras Masilaitis-Virpša
Bronius Jakubonis-Stiklas	236	280	Stepas Girdžiūnas-Gegužis, Špokas
Jonas Žutautas-Ramūnas, Šatkus, Rokas	238	281	Petronėlė Valentaitė-Lasavickienė-Gegutė
Generolas Juozas Barzda-Klevas	240	282	Juozas Šereiva-Arvydas
Gaudentas Kisieličius-Tomas, Arėjas	242	284	Mingėlų šeima
Stanislovas Jaloveckas-Kiškis, Mindaugas	245	286	Birutės Matusevičiūtės-Keturakienės pasakojimas
Alfonsas Arlauskas-Geležinis Vilkas	246	288	Vladas Gavėnas-Tarzan
Stačiokų šeima	248	289	Stanynų šeima
Kapitonas Povilas Vanagas-Nemunas, Vylius	250	290	Ignas Algimantas Rutkauskas-Sakalas, Miškinis
Justinas Balčius-Plutonas	252		

Feliksas Čereška-Karvelis	292	334	Ona Veličkaitė-Mėta
Račių šeima	294	335	Andrius Dručkus-Kerštas
Antanas Grikiėtis-Slapukas, Vidmantas	296	337	Jonas Baltušis-Trimitas
Aldona Sabaitytė-Vilutienė- Neužmirštuolė	298	338	Jurgis Ožeraitis-Ūsas, Antanas, Mažeika
Motiejus Jaroševičius-Lakštingala	300	340	Leonardas Basys-Švyturys, Pavasaris
Julius Karpis-Vieversys	301	341	Pranas Končius-Adomas
Anzelmas Algimantas Matusevičius (Matūnas)- Neptūnas	302	342	Stasys Jonauskas-Simonas
Juozas Kudelis-Dobilas	304	343	Jonas Čėsna
Fortūnatas Ašoklis-Pelėda, Vilkas, Jonas	306	344	Leonas Tarasevičius-Puškinas, Lūšis, Aras
Kraujelių šeima	308	346	Jonas Januševičius-Vilkas, Rakšnys
Buktos kautynės	310	347	Antanas Lapienis-Pimpys
Vasiliauskų šeima	312	349	Trys broliai Morkūnai
Popierų šeima	314	351	Padervinskių šeima
Juozas Paulauskas-Bočius, Dalius	316	352	Milkintų šeima
Vladas Mišeikis-Tarzanas	317	353	Danutės Gaidytės pasakojimas
Pranas Račinskas-Žaibas, Drugys, Karajiedas	321	355	Albina Norkutė-Kairienė
Jurgis Trinkūnas-Dagius	324	357	Albina ir Jonas Neifaltos
Boleslovas Kriščiūnas-Puntukas, Klajūnas	326	359	Bronius Kazickas-Saulius, Krivaitis, Vakaris
Apolinaras Juršys-Vytenis	327	361	Kentrų šeima
Dručų šeima	328		
Danasų šeima	330	364	Iliustracijų šaltiniai
Jonas Vytautas Česnakavičius- Valas, Daujotas	331	365	Literatūra ir šaltiniai

BALYS VAIČĖNAS-LORDAS, LIUBARTAS, PAVASARIS

(1915–1951)

Paskutinis Vytauto apygardos (ji veikė mano gimtinės apylinkėse) vadas Balys Vaičėnas-Lordas, Liubartas, Pavasaris skaitytojams mažai žinomas, nepelnytai pamirštas. Šis žymus Šiaurės rytų Lietuvos laisvės kovotojų vadas, gyvenimo pabaigoje ėjęs Šiaurės rytų Lietuvos (Kalnų) srities vado pavaduotojo pareigas, mano nuomone, nusipelnė ne kiek ne mažiau visuomenės dėmesio nei tokie žymūs kovotojų vadai kaip Adolfas Ramanauskas-Vanagas ar Juozas Lukša-Daumantas, kurių vardai jau tapo legendomis, iš lūpų į lūpas ėjusiomis per visus sovietų okupacijos dešimtmečius.

B. Vaičėno likimas kiek kitoks. Jis žuvo mūšyje išduotas, anksčiau už J. Lukšą-Daumantą ir nukankintą A. Ramanauską-Vanagą. Dėl to okupantai jam nebuvo iškėlę baudžiamosios bylos, iš kurios šiandien būtų galima susidaryti išsamesnį vaizdą apie jo kovas. Tačiau B. Vaičėno archyvas – jo dienoraštis – išliko. Jį sovietmečiu, smarkiai rizikuodamas savo laisve, išsaugojo jauniausias būrio kovotojas ir B. Vaičėno patikėtinis Andrius Dručkus-Kerštas (1928–2018).

B. Vaičėnas gimė 1915 m. lapkričio 23 d. Rokiškio aps., Obelių vlsč., Vaičėnų k., kuris pokario kovoms davė net 6 kovotojus ir 3 ryšininkus. Tėvynės meilę ir atjautą žmonėms Baliui įskiepijo jo tėvas Norbertas – bemokslis, tačiau tarp pažįstamų garsėjęs kaip apskaitėš, išsilavinęs žmogus. Kaimynai jį vadino Advokatu. Klausti jo patarimų žmonės ateidavo net iš atokių apylinkių. Savo vaikus Norbertas mokė: *Mylėkite žmones, padėkite jiems nelaimėje, mylėkite Dievą ir Tėvynę, branginkite savo kraštą, gimtuosius gojus ir kalnelius, reikalui esant juos apginti mokėkite.*

Šią tėvo nuostatą patvirtino abu Joanos ir Norberto sūnūs, žuvę nelygioje kovoje su okupantais (jų sesers, kovotojų ryšininkės Emilijos, laukė sunki tremtinės dalia). Balio gyvenimo pradžia nebuvo rožėmis klota, nors šeimai neteko skursti. Rūpesčių netrūko. Keturi iš septynių vaikų mirė dar vaikystėje. Jų netektys ir gydymas, o vėliau naujų trobesių statyba vienkiemyje šeimai buvo sunki finansinė našta, todėl apie vaikų mokslus nebuvo nė kalbos.

Balys, norėdamas padėti šeimai išgyventi, metams išvyko į Latviją uždarbiauti. Pradžios mokyklą baigė tik 1930 m., jau būdamas penkiolikos. Tačiau troško mokytis toliau. Apylinkėje įsikūrus suaugusiųjų savišvietos mokyklai, vaikiną į ją užsirašė ir mokėsi iki 1936 m., kol buvo pašauktas į Lietuvos kariuomenę.

Kariuomenėje tikėjosi tapti lakūnu, bet dėl nepakankamai gero regėjimo jo nepriėmė. Po pusantro metų iš kariuomenės Balys grįžo baigęs Puskarininkų mokyklą. Sugrįžęs į kaimą aktyviai dalyvavo Šaulių namų Obeliuose statyboje. Jaunų šaulių išleistuvėse jis kalbėjo: *Nors mes esame paprastų rudasermėgių tėvų sūnūs ir temokam valdyti arklą ir dalgį, bet reikalui esant mokėsime ir su ginklu ginti savo tėvynę nuo priešų.*

Pasakojama, kad Balys tuo metu buvo didžiausias autoritetas ne tik jaunesniam broliui, bet ir kitiems jauniems jų kaimo vyrams. Tai, kad iš Vaičėnų kaimo į kovą su okupantais stojo net 6 vyrai, yra nemažas ir Balio nuopelnas.

Balys Vaičėnas (1915–1951).
Okupacijų ir laisvės kovų
muziejus.

1938 m. B. Vaičėnas pradėjo dirbti pasienio tarnyboje Klaipėdos krašte, Pagėgių–Šilutės ruože. Deja, tarnyba truko neilgai. 1940 m. sienos kontrolę perėmus sovietams, Balys grįžo į tėviškę. 1941 m. balandžio pabaigoje jis įsidarbino inspektoriumi Obelių socialinio draudimo punkte. Tačiau birželį, lyg nujausdamas artėjančius trėmimus, paliko tarnybą ir ėmė slapstytis.

1944 m. prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, B. Vaičėnas su broliu Broniumi ir pusbroliais Baliu bei Vytautu Dručkais Obelių valsčiaus Kriaunų ir Aleksandravėlės apylinkėse suorganizavo pirmuosius kovotojų su okupantais būrius, kurie vėliau susivienijo į Vyties kuopą, metų pabaigoje įsijungusią į Vytauto apygardos Lokio rinktinę.

Rinktinės kovotojai įsikūrė Antazavės šile. Per 1944 m. Kalėdas į stovyklą atvyko ir Obelių apylinkių vyrai, tarp kurių buvo B. Vaičėnas. Gruodžio 27 d. stovyklą apsupo NKVD kariuomenė. Užvirė mūšis. Tai buvo pirmasis Lokio rinktinės kovos krikštas. Buvusios Vietinės rinktinės karo mokyklos kursanto Mykolo Kazano-Mutkos vadovaujami kovotojai buvo gerai ginkluoti ir puikiai įsitvirtinę šilo aukštumoje. Priešo pastangos juos sunaikinti nedavė rezultatų. Mūšyje buvo nukauta daugiau kaip 150 priešų kareivių. Vakarop okupantai į pagalbą pakvietė pastiprinimą, o kovotojams pradėjo trūkti šaudmenų. Sulaukę nakties ir sutelkę ugnį į vieną priešų sektorių, jie sėkmingai išsiveržė iš apsupties. Žuvo tik vienas kovotojas, du buvo sužeisti.

1944 m. rudenį ir žiemą Rokiškio apskrityje valdžia praktiškai priklausė kovotojams. Rokiškio rajono sekretorius Pivunovas A. Sniečkui rašė: *Pastaruoju metu mūsų aktyvas bijo važiuoti į apylinkes, dėl to žlunga parašų surinkimo ir kitų politinių kampanijų planas. Be karinės pagalbos įvesti apskrityje tvarką savomis jėgomis negalėsime. Prašome skubiai atsiųsti į pagalbą bent vieną NKVD diviziją.*

1945 m. liepos 13 d. B. Vaičėnas vadovavo Obelių šilo mūšiui. Iš pamiškės atėjęs žvalgas vadui pranešė, kad prie ežero sustojo du čekistų pilni sunkvežimiai. Enkavėdistai pasislėpė miškelyje ir kažko laukė. Kovotojų sanitarė Bronė Pupeikytė prisimena:

Mes jutome, kad jau kelinta diena esame sekami. Vėliau įtarimas pasitvirtino. Tikriausiai vietinis kariuomenės dalinys ir pulkelis sričių tokio didelio partizanų būrio nedrįso pulti. Laukė pastiprinimo. Kaupė jėgas ir mūsų vyrai.

Būryje buvo jaunas vokiečių. Jį, rusų sužeistą, partizanai rado miške slaugė, paskui jis liko su mumis. Į visus žygius ėjo drauge, liko ištikimas partizanų kovai. Nelemtą minutę vokiečių ir keli partizanai sumanė pauogauti. Atsargus buvo vokiečių, bet vietinių miškų nepažinojo ir per toli nuklydo nuo sargybos posto. Pateko į sričių pasalą. Jau tada, kai žvalgai pastebėjo rusų kareivius prie ežero, buvo aišku, kad kautynės tiesiog neišvengiamos. B. Vaičėnas įsakė visiems ruoštis.

Kaip tik tada pasigedome mūsiško vokiečio. Obelių sričiai, pridaužę vokiečių, kartu su vietinio dalinio kareiviais ir atskubėjusių pastiprinimu iš grįžtančios rusų kariuomenės priverstė jį vesti pas partizanus, parodyti bunkerius. Tačiau vokiečių juos nuvedė tiesiai ten, kur stovėjo mūsų sargyba, neišdavė partizanų.

Išgirdęs įspėjamuosius sargybinių šūvius, B. Vaičėnas įsakė paslėpti dokumentus bunkerio slaptavietėje ir užimti gynybos pozicijas. Per maždaug porą valandų trukusias įnirtingas kautynes kovotojams pavyko atremti puolimą. Pasak B. Pupeikytės, per mūsų buvo nukautas vienas sovietų karininkas ir septyni kareiviai. Buvo sužeisti rusų kariai ir dalinio štabe, į kurį pateikė kovotojų paleista mina.

Būrio sanitarė B. Pupeikytė teigė, kad mūsųje nežuvo nė vienas kovotojas, o sužeistų buvo nedaug. Po mūsų visi kovotojai saugiai pasitraukė į Dusetų girią. B. Vaičėno dienoraštyje rašoma: *Kai pasiekėm girią, jau buvo saulutė patekėjusi. Laisviau atsikvėpėm ir radę patogią vietą kritom, kad sumažintume nuovargį po tiek patirtų vargų. Jautėmės laimingi, kad išėjom iš kautynių visi gyvi ir kad sukrėtėm bolševikus. Mes laimėjom trumpą mūsų, bet dar nenugalėjom sunkios vergijos, mus žiauriai slegiančios. Bet mūsų veiduose vil-tis, kad ir ją sugriausime.*

B. Vaičėno laukė naujos kovos ir nauji išbandymai. 1947 m. sausį patekęs į pasalą žuvo jo jaunesnysis brolis Bronius. Sesuo Emilija

prisimena, kaip sribai vežė jos sužeistą brolių: Sužeistą galva vilkosi žeme, o budeliai, susėdę ant jo, siurbė kiekvienas iš eilės degtinę iš aliumininės gertuvės: už pergale! Nuvežė mirštantį į Bebrinės miestelį, numetė gatvėje... Girti sribai jį baksnojo šautuvo durtuvu. Sužeistasis dar buvo gyvas, prašė gerti. Sribas išėjęs į gatvę apliejo mirštantį pamazgomis... Pusantros paros pameistas gatvėje kankinasi sužeistasis mirties agonijoje. Išniekintą kūną drauge su kitais nukautaisiais pakasė kažkur už Bebrinės žvyrduobių.

Balys su broliu atsisveikino nekrologu: 1947 m. sausio mėn. iš ketvirtadienio, 16-os, į 17-os naktį suklupo jaunas, pilnas energijos ir gyvenimo vilčių, nuo kulkos, pasiūstos žiauraus budelio, kuri negailingai nutraukė tavo gyvenimą. Neapraudavo tavęs sena motina, sesuo, brolis nei giminės, neužmerkė akių ir neatsisveikino, tik žiaurūs tavo žudikai karčiai juokėsi Tave negyvą išniekindami. Veltui lauks Tavęs motina – nenušluostysi jai ašarų nuo suvytusio veido. Žaizda, likusi jos širdyje nuo atsisveikinimo su Tavim dienos, liks amžinai.

1948 m. vasarą išblaškyti B. Vaičėno kovotojai vėl susisiektė su Lokio rinktinės štabu. Iš B. Vaičėno dienoraščio matyti, kad tai padaryti padėjo girininkas Šermukšnis, kuris gyveno legaliai, tačiau priklausė rinktinės štabui ir palaikė su kovotojais nuolatinį ryšį.

B. Vaičėnas rašė:

Artėjant žiemai ir numatydami, kad dar reikės ją vargti, mes sugalvojome prašyti Lokio rinktinės Erškėčio kuopos vyrų prieglaudos, ką jie mums ir pažadėjo. Tik nebuvo iš mūsų nė vieno, kas žinotų, kaip nueiti tokį ilgą kelią. Ir čia Šermukšnis apsiėmė būti kelio vadovu. 1948 m. rugsėjo 22 d. jis, kaip legalus pilietis, atvyksta dviračiu ligi kaimelio, kuriame mūsų grupė iš 8 vyrų stovyklavo, ir tos pačios dienos vakarą rengiamės iškelti. Sukalbame maldą ir, atsisveikinę su nuoširdžiais prieteliais, pakylame į ilgą žygį. Mūsų tarpe vienas sunkiai sužeistas ir ilgo žygio atlaikyti negali. Tai – Šarkis, ankstyvo pavasario metu laike netikėto užpuolimo troboj gavęs tris kulkas į petį. Kulkos paliestas kaulas, todėl žaizda neužgyja ir visą laiką tebėra atvira. Jam mes nutarėm paimti arklį iš aršaus komunisto brolio. Netoli nuo išdaviko namų ganykloje radę kumelaitę ir pasiėmėme, bet, nelaimei, nepataikėme.

Kaip vėliau paaiškėjo, kumelaitė buvusi gero žmogaus K. Kelionė su sužeistu raiteliu buvo varginga, reikėjo ieškoti sausų praėjimų, lenkiant šlapėsnes pievas ir krūmus.

Žygis nebuvo sėkmingas. Visą naktį keliavę partizanai galop paklydo ir buvo priversti apsistoti nakčiai prie Vabolių kaimo netoli Dusetų. Juos pastebėjusi senyva moteris pažadėjo partizanams duonos ir pieno, tačiau netrukus dingo kaip į vandenį. Kovotojus apėmusi negera nuojauta netruko pasitvirtinti.

Maždaug po poros valandų <...> netoliese pasigirdo pora šautuvo šūvių ir artėjantis mašinų užimas. Buvo galima girdėti, kaip važiuojantieji mašina smarkiai skandalija, todėl iš pradžių manėme, kad važiuoja paprasti keleiviai arba darbininkai, bet štai stovįs sargyboje Kukutis atbėga ir praneša, kad esame supami, o tiesiog į mus ateina grupė stribų, nešini kulkosvaidžiu. Skubiai užvedame ginklus, išsidėstome ir laukiame pavojaus, kurio laukti ilgai nereikėjo.

Po trumpo susišaudymo vadas įsakė vyrams trauktis, kad priešas nespėtų apsupti būrio. Tačiau trauktis apšaudomiems atviroje vietoje labai pavojinga, tad partizanams teko atsakyti ugnimi.

Vienam stribui sukniubus, o dviem pasitraukus už kalvos, partizanai, paleidę į priešo pozicijas dar keletą kulkosvaidžio papliūpų, skubiai traukėsi miško link.

B. Vaičėnas tęsė:

Nežiūrint, kad dar buvo diena, mums pasitraukti pavyko laimingai ir, sulaukus vakaro, mes jau buvome toli nuo tos vietos. Dabar tik mes pamatėme, kad mūsų tarpe nėra Šermukšnio, ir mes nebegalime tęsti savo kelionės. Čia mes buvome padarę vieną klaidą, nepaklausdami žmogaus adreso, iki kurio nuėję galėtume susižinoti su partizanais, todėl teko grįžti į mums žinomus kraštus nepasiekus tikslo.

Už 80 kilometrų esantį Erškėčio būrio bunkerį B. Vaičėno kovotojams pavyko pasiekti tik iš antro karto, auštant lapkričio 8-osios rytui. Po 10 dienų B. Vaičėnas buvo pakviestas dirbti Lokio rinktinės

štabe. Iš pradžių jis paskirtas rinktinės Propagandos ir agitacijos skyriaus, o po mėnesio – Spaudos ir švietimo skyriaus viršininku. 1950-aisiais jis jau visos Vytauto apygardos štabo Operatyvinio skyriaus viršininkas, o 1951 m. sausio 26 d. – Vytauto apygardos vadas ir Šiaurės rytų Lietuvos (Kalnų) partizanų srities vado pavaduotojas.

Tačiau naujasis vadas nė nenujautė, kad priešas jau rengia ne tik jo, bet ir visos apygardos vadovybės likvidavimo planą. Vasario 9 d. čekistai suėmė partizanų ryšininkę M. Bulkienę, kuri po ilgo tardymo ir kankinimų papasakojo apie štabo ryšininkę M. Vasiulytę-Aguonėlę. Ši buvo slapta suimta ir tardoma nurodė savo ryšio kanalus. Per skubiai surengtą operaciją saugumiečiai nužudė apygardos štabo viršininką V. Pakštą ir narį A. Bulką. Dar vienas laisvės kovotojas Juozas Bulka-Skrajūnas buvo paimtas gyvas ir iškart sutiško bendradarbiauti su priešu.

Išdavikas drauge su specialiai sudaryta agentų smogikų grupe per ryšininkus perdavė laišką B. Vaičėnui ir kitiems Vytauto apygardos vadams. Laiške kovotojai buvo kviečiami 1951 m. balandžio 11 d. susitikti ryšininko Urbono sodyboje aptarti tolesnių kovos veiksmų. Nieko neįtardami B. Vaičėnas su 6 kovotojais atvyko į susitikimą. Tuomet visi nutarė eiti į Strazdų kaimą (prie Baluošo ežero) pas partizanų rėmėją Juozą Čibirą. Netrukus sodybą apsupo NKVD kariuomenė.

Prisimena Čibirų duktė Lionė Čibiraitė-Baliukonienė:

Man tada buvo 13 metų. Tą vakarą partizanai užsuko į mūsų namus. Mama pakepė lašinukų, padarė arbatos. Keliems partizanams išėjus į lauką, staiga pasigirdo šaudymas. Likę vyrai čiupo ginklus, išbėgo į kiemą ir pradėjo atsišaudyti. Tuo metu smogikai padegė tvartą, kluoną. Partizanai net nebandė trauktis ir atsišaudė kieme – sodybą buvo apsupę daugybė saugumiečių kareivių.

Abi Čibirų dukterys pasakojo paties mūsų nemačiusios, mat tuo metu mergaitės slėpėsi troboje, bet abi prisimena, kad po jo namo sienos buvo suvarpytos kulų, kieme pritaškyta kraujo, matėsi

Lokio rinktinės partizanai. Antroje eilėje iš kairės – Lokio rinktinės vadas Balys Vaičėnas-Liubartas. A. Dručaus asmeninis archyvas.

ištiškusios smegenys, išdraskytos kūnų dalys. Šaudymui lauke apri-
mus, pasigirdo daina „Tu pavasari malonus, tu pavasari gražus“,
kurią netrukus nutraukė šūviai. Taip su gyvenimu atsisveikino
Vytauto apygardos vadas B. Vaičėnas-Pavasaris.

Tą naktį Čibirų sodyboje žuvo Balys Vaičėnas-Liubartas,
Pavasaris, Lordas, Lokio rinktinės Organizacinio skyriaus viršinin-
kas, Vytauto apygardos vadas ir Šiaurės rytų Lietuvos srities vado
pavadootojas, Vladas Juozapavičius-Papartis, Šarūnas, Vytauto apy-
gardos Lokio rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas ir Šventosios
rinktinės vadas, Vytautas Dručkus-Šernas, Džiugo rinktinės štabo
viršininkas, Alfredas Garnelis-Čigonas, Lokio rinktinės Džiugo
rajo vadas, Jonas Čičelis-Tėvas, Erškėčio kuopos vadas, Juozas
Sidaravičius-Sakalas, Laisvės kuopos vado pavadootojas ir Jeronimas
Bulka-Titnagas, Deimantas, Lokio rinktinės štabo apsaugos būrio
viršininkas.

Kad neliktų liudininkų ir neišaiškėtų agentų smogikų veiklos
pėdsakai, smogikai sušaudė sodybos šeimininką Juozą Čibirą, sep-
tinto vaikelio besilaukiančią jo žmoną Pauliną, Juozo motiną Marcelę
ir uošvę Teofilę Tijūnelienę, o atsitiktinė kulka sužeidė dešimtmetį
sūnų Juozą. NKVD leitenantas V. Staškevičius vyriausiojo sūnaus
Algirdo provokuojamai paklausė, kas iššaudė jų šeimą. Vaikinas
nepasimetė ir atsakė, kad tai padarė „banditai“. Enkavėdistas liko
patenkintas vaikinio atsakymu. Nepaisant to, jį dar ilgai kamantinėjo
saugumiečiai.

Žuvusių laisvės kovotojų ir Juozo Čibiro kūną okupantai nuvežė
į Uteną ir užkasė nežinomoje vietoje. Tų pačių metų vasarą man teko
dalyvauti geologų ekspedicijoje Utenos rajone. Tada mes gyvenome
mokyklos pastate netoli bažnyčios, tačiau apie kovotojų užkasimo
vietą neteko girdėti. Manau, kad archeologai tuo klausimu pasido-
mės, kol dar yra gyvų žmonių, menančių tuos laikus.

Tolesnis šios šeimos šešių vaikų likimas man nežinomas. Tik
sūnus Juozas 1960 m. baigė miškininkystės mokslus Vilniuje –
metais vėliau už mane. Paskui dirbo Vilniaus savivaldybėje.

Didvyriai miršta. Lieka tik jų testamentai. B. Vaičėnas savo testa-
mente, kurį rašė po Obelių šilo kautynių, teigė:

Ant nieko pasaulyje nepykstu ir visiems skriaudėjams dovanoju, o jei reikės, mirsiu su žodžiais „Už tikėjimą ir Tėvynę“. Kritusieji už laisvę įpareigoja tęsti jų vestą kovą, kad jų pralietas kraujas nenuėitų veltui. Didžiausias kritusiųjų noras yra, kad jų idealai išsipildytų. Ant jų krauju atpirktos žemės augančių lietuvių vaikų džiaugsmas jiems bus didžiausias atlyginimas.

Atgavus laisvę, tau, Tėvyne, linkiu stiprėti dvasioje, kad ateity, jeigu panašus likimas pasikartotų, neatsirastų nė vieno išgamos lietuvio, kurių šiandien yra labai daug. Ogi jums, išdavikai, kurie su tokiu uolumu mus išduodate ir persekiojate, ko linkėti? Keršto nelinkiu ir nenoriu, kad mano likusieji broliai jums keršytų, nes esu katalikas. Linkiu, kad šiame pasaulyje jus nuteistų civilizuotas teismas, o aname – teteisia Dievas pagal savo įstatymus.